

*До разової спеціалізованої
вченої ради ДФ 08.051.181
Дніпровського національного
університету імені
Олеся Гончара*

РЕЦЕНЗІЯ

рецензента Лахової Олени Вадимівни

на дисертаційну роботу Трикози Тетяни Вікторівни на тему «Напрями вирішення проблеми неефективності первинного фінансового моніторингу в просторі національного законодавства», представлену до захисту у разову спеціалізовану вчену раду Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара на здобуття ступеня доктора філософії галузі знань 08 Право зі спеціальності 081 «Право»

Відповідно до п. 22 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, за результатами ознайомлення з дисертаційною роботою Тетяни Вікторівни Трикози та її науковими публікаціями, зарахованими за темою дисертації, здійснено власну оцінку наукового рівня дослідження, новизни й обґрунтованості одержаних результатів, рівня виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності.

Актуальність дисертаційної роботи. Обрана Т. В. Трикозою тема дисертаційного дослідження є актуальною як для сучасної юридичної науки, так і для практики державного управління, правоохоронної діяльності та забезпечення фінансової і національної безпеки України.

Первинний фінансовий моніторинг посідає особливе місце у системі запобігання та протидії легалізації доходів, одержаних кримінально протиправним шляхом, фінансуванню тероризму та іншим формам використання фінансової системи у протиправних цілях. Саме на рівні суб'єктів первинного фінансового моніторингу здійснюються ідентифікація та верифікація клієнтів, встановлення кінцевих бенефіціарних власників, оцінка ризиків, виявлення підозрілих фінансових операцій і передача відповідної інформації уповноваженим державним органам. Від ефективності цієї первинної ланки значною мірою залежить результативність усієї національної системи AML/CFT (с. 18–19).

Суспільна небезпечність легалізації майна, одержаного кримінально протиправним шляхом, не вичерпується фактом його введення у легальний

економічний обіг. Такі процеси створюють умови для подальшого функціонування організованої злочинності, корупційних схем, приховування активів, фінансування терористичної діяльності, ускладнюють встановлення їх походження, виявлення зв'язку з предикатними кримінальними правопорушеннями, а також подальше застосування заходів щодо арешту, спеціальної конфіскації та конфіскації майна.

За таких обставин ефективність фінансового моніторингу доцільно оцінювати не лише за формальним виконанням встановлених законодавством процедур, а насамперед за здатністю системи своєчасно виявляти ризикові фінансові операції, припиняти використання фінансової інфраструктури у кримінально протиправних цілях та забезпечувати належну інформаційну взаємодію між суб'єктами первинного і державного фінансового моніторингу та правоохоронними органами. Саме такий підхід простежується у дисертації, де результативність первинного фінансового моніторингу пов'язується не з кількістю проведених процедур чи сформованих повідомлень, а з фактичною здатністю системи виявляти, попереджати та припиняти фінансові операції, пов'язані з легалізацією злочинних доходів, фінансуванням тероризму та іншими загрозами фінансовій безпеці держави (с. 167–168).

Додаткової актуальності досліджуваній проблематиці надають умови воєнного стану. Авторка обґрунтовано звертає увагу на зростання ризиків обходу санкційних обмежень, приховування походження активів, незаконного транскордонного переміщення капіталу, фінансування терористичної діяльності та інших діянь, що можуть створювати загрозу національній безпеці України (с. 19). У таких умовах зростає значення не лише контрольної, а й превентивної та правоохоронної функції фінансового моніторингу.

Водночас актуальність обраної теми посилюється необхідністю адаптації національного законодавства до сучасних міжнародних стандартів FATF, рекомендацій MONEYVAL та правових механізмів Європейського Союзу. Суттєвим є перехід міжнародних AML/CFT-систем від оцінювання формальної відповідності законодавчим вимогам до оцінки фактичної ефективності механізмів протидії легалізації злочинних доходів та фінансуванню тероризму. За таких умов особливого значення набуває дослідження причин, що перешкоджають належній результативності первинного фінансового моніторингу, та визначення правових засобів їх усунення.

Таким чином, дисертаційне дослідження Т. В. Трикози має виразне міжгалузеве значення, оскільки охоплює адміністративно-правові механізми державного управління і нагляду, питання юридичної відповідальності, судового контролю, запобігання легалізації кримінальних доходів і фінансуванню тероризму, а також використання матеріалів фінансового моніторингу у правоохоронній діяльності. Це свідчить про належну теоретичну та практичну обґрунтованість вибору теми дисертаційної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до індивідуального плану підготовки здобувачки третього освітньо-наукового рівня за спеціальністю 081 «Право».

Тема роботи пов'язана зі стратегічними напрямками державної політики у сфері забезпечення фінансової безпеки, запобігання та протидії легалізації доходів, одержаних кримінально протиправним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення. Дослідження виконувалося також у межах наукової теми кафедри цивільного, трудового та господарського права Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара «Виявлення особливостей та вдосконалення нормативних парадигм у сфері регулювання цивільно-правових відносин та господарської діяльності в Україні в умовах євроінтеграції» (2022-2025 рр.). Дисертанткою встановлено зв'язок дослідження з документами державної політики у сфері AML/CFT, міжнародними зобов'язаннями України в межах FATF та MONEYVAL, а також із процесами адаптації національного законодавства до права Європейського Союзу (с. 22-23).

**Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій.
Оцінка методології та змісту дисертаційного дослідження**

Обґрунтованість сформульованих у дисертації наукових положень, висновків і рекомендацій визначається передусім належною постановкою наукового завдання, послідовністю його вирішення та відповідністю використаного методологічного інструментарію предмету дослідження.

Метою дисертаційної роботи Т. В. Трикози визначено комплексне дослідження правових проблем функціонування системи первинного фінансового моніторингу в Україні, виявлення причин її неефективності та розроблення науково обґрунтованих напрямів удосконалення національного законодавства з урахуванням міжнародних стандартів FATF, рекомендацій MONEYVAL, правових механізмів Європейського Союзу та сучасних викликів, пов'язаних із воєнним станом (с. 23).

Для досягнення поставленої мети авторкою сформульовано дев'ять взаємопов'язаних *завдань*, які охоплюють теоретичний, нормативний, інституційний та правозастосовний рівні досліджуваної проблематики. Їх послідовність загалом відповідає внутрішній логіці роботи: від з'ясування правової природи первинного фінансового моніторингу та аналізу міжнародних стандартів до характеристики правового статусу його суб'єктів, дослідження механізмів державного управління і нагляду, проблем належної перевірки клієнтів, судового контролю, використання матеріалів фінансового моніторингу у кримінальному провадженні та формування пропозицій щодо гармонізації національного законодавства з правом Європейського Союзу (с. 23–24).

Методологічна основа дослідження відповідає складному міжгалузевому характеру обраної проблематики. Авторкою використано діалектичний, історико-правовий, формально-юридичний, порівняльно-правовий, системно-структурний, функціональний методи, методи аналізу та узагальнення, а також метод правового моделювання. При цьому методи не лише перелічені у вступі, а співвіднесені з конкретними частинами дисертації та поставленими дослідницькими завданнями (с. 25–27).

Позитивним є поєднання формально-юридичного аналізу із дослідженням правозастосовної практики, судових рішень, статистичних та аналітичних матеріалів. Системно-структурний метод дав змогу простежити взаємозв'язок між первинним і державним фінансовим моніторингом та визначити місце окремих суб'єктів у загальному механізмі AML/CFT, тоді як функціональний підхід використано для оцінки результативності реалізації покладених на них повноважень. Це є принциповим для роботи, предметом якої виступає не лише нормативне закріплення відповідних процедур, а саме проблема їх фактичної неефективності.

Структура дисертації підпорядкована поставленій меті та відображає поступове ускладнення предмета дослідження. Робота складається зі вступу, трьох розділів, що містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Перший розділ формує теоретико-правову і міжнародну основу дослідження, другий присвячено аналізу проблем функціонування національної системи первинного фінансового моніторингу, а третій має переважно прикладний характер і спрямований на визначення напрямів удосконалення законодавства та правозастосовної практики (с. 14–15).

У першому розділі «Теоретико-правові та міжнародні засади первинного фінансового моніторингу» (с. 35–74) авторкою сформовано концептуальну основу подальшого дослідження. Спочатку розкрито правову природу первинного фінансового моніторингу та визначено його місце у системі запобігання і протидії легалізації доходів, одержаних кримінально протиправним шляхом. Надалі аналіз розгортається у міжнародно-правовому вимірі через дослідження стандартів FATF, MONEYVAL та правових механізмів Європейського Союзу, після чого простежується становлення й розвиток відповідного національного законодавства України.

Така послідовність є виправданою, оскільки дозволяє спочатку визначити сутність досліджуваного явища, далі встановити міжнародні орієнтири його правового регулювання і лише після цього оцінити особливості їх імплементації у національну правову систему.

З позиції галузевих наукових інтересів рецензента особливе значення має розкриття первинного фінансового моніторингу не тільки як комплексу контрольних процедур, а як превентивного правового механізму, спрямованого на раннє виявлення операцій, пов'язаних із можливим кримінально протиправним походженням активів, фінансуванням тероризму та іншими

загрозами фінансовій безпеці. Авторка послідовно пов'язує результативність первинної ланки моніторингу з ефективністю всієї системи протидії легалізації злочинних доходів.

Важливою складовою першого розділу є аналіз міжнародних стандартів на с. 45–58. Його цінність полягає в тому, що FATF та MONEYVAL розглядаються не лише як джерела формальних нормативних вимог, а як основа сучасної концепції ефективності AML/CFT-систем. Авторка правильно фіксує тенденцію переходу від оцінки формального виконання законодавчих приписів до оцінювання фактичної здатності національних систем виявляти та нейтралізувати ризики легалізації злочинних доходів і фінансування тероризму.

Другий розділ «Правові проблеми функціонування системи первинного фінансового моніторингу в Україні» (с. 77–120) логічно продовжує теоретичну частину роботи та переводить дослідження у площину функціонування національного механізму фінансового моніторингу.

У підрозділі 2.1 (с. 77–90) авторкою розкрито правовий статус суб'єктів первинного фінансового моніторингу та показано неоднорідність цієї групи за характером діяльності, обсягом повноважень, організаційними можливостями та рівнем ризиків. Важливим результатом є висновок про недоцільність однакового нормативного навантаження на різні категорії суб'єктів та необхідність диференціації їхніх обов'язків і контрольних процедур на засадах ризик-орієнтованого підходу та пропорційності.

Цей висновок має значення не тільки для організації державного нагляду. Він безпосередньо пов'язаний із проблемою юридичної відповідальності, оскільки ступінь вимог до суб'єкта та характер його правових обов'язків мають враховувати реальний рівень фінансових ризиків і потенційні наслідки їх невиконання.

Наступним логічним кроком є дослідження у підрозділі 2.2 (с. 91–102) адміністративно-правового механізму державного управління, нагляду та взаємодії. Авторка переходить від статусу окремого суб'єкта до аналізу системи в цілому та показує, що її результативність визначається не лише належним нормативним закріпленням компетенції, а й якістю координації між Держфінмоніторингом, Національним банком України, Міністерством юстиції України, НКЦПФР, іншими суб'єктами державного фінансового моніторингу та правоохоронними органами.

У цьому контексті переконливим є висновок про те, що фрагментарність інформаційної взаємодії, дублювання окремих контрольних функцій, неоднакові підходи до оцінювання ризиків та відсутність єдиних механізмів оперативного реагування на порушення суттєво знижують результативність системи. Обґрунтованими видаються й запропоновані напрями вдосконалення міжвідомчої взаємодії шляхом цифровізації обміну інформацією, уніфікації наглядової практики та посилення координаційної ролі Держфінмоніторингу.

У підрозділі 2.3 (с. 103–120) дослідницька логіка конкретизується через аналіз окремих процедур, від ефективності яких безпосередньо залежить можливість виявлення підозрілих фінансових операцій: належної перевірки клієнтів, встановлення кінцевих бенефіціарних власників та застосування ризик-орієнтованого підходу.

Особливої уваги заслуговує проблема встановлення реального бенефіціарного контролю у складних корпоративних структурах та при використанні іноземних юрисдикцій. Саме такі механізми можуть використовуватися для приховування походження активів, зміни формального титулу власності та ускладнення простеження зв'язку між майном і кримінально протиправною діяльністю. Тому пропозиції щодо автоматизації перевірок, розвитку міжвідомчого інформаційного обміну та посилення верифікації відомостей про кінцевих бенефіціарних власників мають не лише адміністративно-правове, а й виразне превентивне та правоохоронне значення.

Таким чином, другий розділ послідовно переходить від характеристики суб'єктного складу системи до механізму державного управління нею, а далі до конкретних процедур, через які реалізуються основні завдання первинного фінансового моніторингу.

У третьому розділі «Напрями вдосконалення національного законодавства у сфері первинного фінансового моніторингу» (с. 124–165) авторка переходить від діагностики проблем до визначення правових засобів їх подолання.

Підрозділ 3.1 (с. 124–138) присвячено адміністративному та судовому оскарженню рішень і дій у сфері фінансового моніторингу. Важливим є те, що авторка не розглядає підвищення ефективності державного контролю як безумовне розширення владних повноважень. Навпаки, обґрунтовується необхідність поєднання ефективності AML/CFT-механізмів із принципами правової визначеності, пропорційності, належного врядування та судового захисту.

Науково обґрунтованою видається позиція щодо особливої ролі судового контролю у спорах, пов'язаних із зупиненням фінансових операцій, застосуванням заходів впливу до суб'єктів первинного фінансового моніторингу, реалізацією вимог належної перевірки та санкційних обмежень. Авторкою виявлено, що одним із джерел таких спорів є недостатня визначеність критеріїв ризиковості операцій, обґрунтованості підозри та меж дискреційних повноважень державних органів.

Окремого схвалення заслуговує запропонована модель мотивування рішень суб'єктів фінансового моніторингу, за якої відкритий для клієнта обсяг інформації поєднується з можливістю надання суду конфіденційних матеріалів, необхідних для перевірки законності та пропорційності відповідного втручання. Такий підхід дозволяє узгодити заборону розголошення інформації, яка може створити ризик *tip-off*, із правом особи на ефективний судовий захист.

Наступний підрозділ 3.2 (с. 139–153) є логічним продовженням правозастосовної частини роботи, оскільки в ньому аналіз переноситься у площину міжнародного співробітництва та кримінального провадження.

Саме ця частина дисертації має особливе значення з позиції кримінально-правової та кримінальної процесуальної проблематики. Авторка показує, що матеріали фінансового моніторингу в умовах воєнного стану дедалі активніше використовуються для виявлення схем обходу санкцій, прихованого переміщення активів, фінансування терористичної діяльності та інших діянь, що створюють загрозу національній безпеці України.

Водночас дисертантка не ототожнює інформацію фінансової розвідки з доказами у кримінальному провадженні. На с. 153–154 сформульовано концептуально важливий висновок про функціональну, процедурну та воєнно-правову специфіку використання таких матеріалів. Вони можуть виконувати сигнальну, аналітичну, координаційну, превентивну та доказоорієнтовану функції, однак для набуття процесуального значення потребують належної правової трансформації та закріплення у передбаченій кримінальним процесуальним законом формі.

Такий підхід є важливим з точки зору гарантій законності кримінального провадження, оскільки дозволяє одночасно використовувати потенціал фінансової розвідки для оперативного виявлення кримінально протиправної діяльності та не допускати підміни встановленої законом процедури доказування аналітичними висновками органів фінансового моніторингу.

Завершальним елементом дослідження є підрозділ 3.3 (с. 154–165), у якому узагальнено визначені в попередніх розділах проблеми та сформульовано напрями гармонізації законодавства України з новим AML/CFT-пакетом Європейського Союзу. Така побудова є логічною: після встановлення теоретичних засад, виявлення недоліків національного механізму та аналізу правозастосовних проблем авторка переходить до формування комплексної моделі його подальшого вдосконалення.

У загальних висновках дисертації (с. 168–177) результати проведеного дослідження систематизовано відповідно до поставлених завдань. Зокрема, визначено критерії ефективності первинного фінансового моніторингу, обґрунтовано необхідність диференціації правового статусу його суб'єктів, удосконалення міжвідомчої взаємодії, механізмів судового контролю, використання матеріалів фінансового моніторингу у кримінальному провадженні та міжнародному співробітництві. Авторка підкреслює, що результативність системи має визначатися не кількістю формально виконаних процедур, а її фактичною здатністю виявляти, попереджати та припиняти фінансові операції, пов'язані з легалізацією кримінальних доходів, фінансуванням тероризму та іншими загрозами фінансовій безпеці держави.

Отже, проведений аналіз дає підстави констатувати, що поставлені у дисертації завдання в основному виконані, структура роботи відповідає логіці

їх вирішення, використані методи є адекватними предмету дослідження, а сформульовані наукові положення та рекомендації мають належний ступінь аргументованості й ґрунтуються на результатах послідовного аналізу нормативного матеріалу, правозастосовної практики та міжнародних стандартів у сфері AML/CFT.

Наукова новизна одержаних результатів. Наукова новизна дисертації полягає насамперед у комплексному розгляді неефективності первинного фінансового моніторингу як самостійної правової проблеми, що має нормативно-правові, інституційні, процедурні, інформаційно-технологічні та транснаціональні прояви.

Позитивної оцінки заслуговує сформульований авторкою підхід до визначення неефективності первинного фінансового моніторингу через невідповідність між нормативно встановленими цілями системи та фактичними результатами її функціонування. Також запропоновано класифікацію причин такої неефективності та концепцію ефективного первинного фінансового моніторингу, засновану на поєднанні ризик-орієнтованості, пропорційності, цифровізації, інтегрованості інформаційних ресурсів і результативності.

Для адміністративно-правової науки значення мають удосконалені положення щодо правового статусу суб'єктів первинного фінансового моніторингу, механізмів державного нагляду та взаємодії, а також судового контролю.

Для кримінально-правової та кримінальної процесуальної проблематики суттєвим є подальший розвиток положень щодо використання матеріалів фінансового моніторингу у кримінальному провадженні, виявлення фінансування тероризму, прихованого переміщення активів та операцій, пов'язаних із обходом санкцій.

Таким чином, наукова новизна має не декларативний характер, а простежується у змісті відповідних розділів і підсумкових положеннях роботи.

Теоретичне та практичне значення результатів дослідження. Теоретичне значення дисертації полягає у розвитку наукових уявлень про первинний фінансовий моніторинг як комплексний публічно-правовий механізм, який одночасно виконує превентивну, контрольну, інформаційно-аналітичну та правоохоронну функції.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості їх використання у нормотворчій і правозастосовній діяльності, зокрема під час удосконалення законодавства про фінансовий моніторинг, організації діяльності Держфінмоніторингу та інших державних регуляторів, здійснення ризик-орієнтованого нагляду, перевірки кінцевих бенефіціарних власників, міжвідомчого та міжнародного інформаційного обміну.

Окреме практичне значення мають положення, адресовані правоохоронним органам і судам щодо використання інформації фінансового моніторингу для виявлення ознак кримінальних правопорушень, встановлення руху активів, документування фінансових операцій та забезпечення належного процесуального закріплення відповідної інформації. Авторкою прямо зазначається можливість використання результатів дослідження у діяльності органів державної влади, правоохоронних органів і судів.

Повнота викладення основних результатів дисертації у наукових публікаціях та апробація результатів дослідження. Ознайомлення з науковими працями Т. В. Трикози дає підстави стверджувати, що основні положення дисертаційного дослідження не залишилися викладеними лише у тексті кваліфікаційної роботи, а пройшли належну наукову апробацію та знайшли відображення у публікаціях здобувачки.

Зокрема, проблематика правового регулювання фінансового моніторингу послідовно розроблялася авторкою у наукових статтях «Актуальні аспекти реалізації положень законодавства у сфері фінансового моніторингу», «Реалізація заходів протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму та інших заходів системи фінансового моніторингу» та «Щодо порушень законодавства з питань фінансового моніторингу та заходів його посилення».

Зміст зазначених праць засвідчує поступове розширення предмета наукового пошуку здобувачки: від аналізу нормативних засад здійснення фінансового моніторингу та практики реалізації відповідних законодавчих положень до дослідження механізмів протидії відмиванню коштів і фінансуванню тероризму, а також юридичних наслідків порушення спеціального законодавства. Така тематична послідовність кореспондує зі структурою дисертації, у якій теоретико-правові засади фінансового моніторингу поєднані з аналізом правового статусу його суб'єктів, механізмів державного нагляду, правозастосовної практики та напрямів підвищення результативності всієї системи.

Для оцінки повноти апробації результатів особливе значення має публікація, присвячена безпосередньо заходам протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму. Її предмет безпосередньо співвідноситься з одним із ключових змістовних напрямів дисертації, а саме визначенням ролі первинного фінансового моніторингу у виявленні та нейтралізації фінансових потоків, пов'язаних із кримінально протиправною діяльністю. Не менш важливою є стаття щодо порушень законодавства у сфері фінансового моніторингу, оскільки вона відображає інший аспект проведеного дослідження: питання ефективності правового регулювання, належного виконання суб'єктами покладених на них обов'язків та необхідності вдосконалення механізмів державного реагування.

Результати дисертаційного дослідження апробовано також у межах науково-комунікативних заходів. Зокрема, здобувачка представила результати

дослідження у тезах «Фінансовий моніторинг та заходи його посилення» на XV Міжнародній науковій конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Сучасний стан і перспективи розвитку держави і права», а також у матеріалах 3-ї Міжнародної науково-практичної конференції «Current Challenges in Scientific Research».

Отже, публікаційна активність здобувачки характеризується тематичною відповідністю предмету дисертаційного дослідження та послідовністю оприлюднення його основних результатів. У наукових працях відображено ключові проблемні блоки роботи: нормативно-правове забезпечення фінансового моніторингу, протидію відмиванню коштів і фінансуванню тероризму, порушення спеціального законодавства та напрями посилення відповідних правових механізмів. Це дає підстави вважати, що основні результати дисертаційної роботи належним чином представлені у наукових публікаціях та пройшли необхідну апробацію.

Дотримання вимог академічної доброчесності. Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи дає підстави характеризувати її як самостійно виконане наукове дослідження. Подані до захисту наукові результати є власним напрацюванням авторки, а запозичені положення та наукові результати супроводжуються посиланнями на авторів і джерела.

Використані у роботі наукові позиції, нормативно-правові акти, матеріали міжнародних організацій та судова практика супроводжуються відповідними посиланнями. У процесі ознайомлення з дисертацією ознак академічного плагіату, фабрикації чи фальсифікації результатів дослідження не встановлено.

Дискусійні положення та зауваження. Позитивно оцінюючи дисертаційну роботу Тетяни Вікторівни в цілому, вважаю за необхідне висловити окремі зауваження та положення дискусійного характеру.

1. У підрозділі 3.2 (с. 139-153) авторка цілком слушно приділяє значну увагу використанню матеріалів фінансового моніторингу у кримінальному провадженні та проводить розмежування між інформаційно-аналітичним матеріалом і процесуально допустимим доказом. Заслугує підтримки й авторська теза про «подвійну трансформацію» інформації фінансового моніторингу у процесуально легалізований доказ (с. 153-154). Разом із тим зазначене положення могло б бути розвинене шляхом більш чіткого визначення процесуальних способів такої трансформації залежно від виду отриманих даних. Зокрема, потребує уточнення, які саме матеріали можуть бути використані як підстава для проведення відповідних процесуальних дій, а які потребують самостійного одержання органом досудового розслідування у передбаченому КПК України порядку. Це дозволило б чіткіше провести межу між доказоорієнтованим та власне доказовим значенням матеріалів фінансового моніторингу.

2. На с. 124-38 дисертантка ґрунтовно аналізує судові оскарження рішень і дій суб'єктів фінансового моніторингу та справедливо звертає увагу на необхідність забезпечення балансу між публічним інтересом і правами особи. Водночас більш поглибленого аналізу, на нашу думку, потребує співвідношення адміністративно-превентивних заходів, зокрема зупинення фінансової операції, відмови у її проведенні, припинення ділових відносин, із заходами, які застосовуються вже в межах кримінального провадження щодо відповідного майна. Таке розмежування має суттєве практичне значення, оскільки схожий фактичний результат у вигляді обмеження можливості розпорядження активами має різну правову природу, підстави, процедуру застосування та систему гарантій судового контролю.

3. У роботі аргументовано доведено необхідність диференціації правового статусу суб'єктів первинного фінансового моніторингу залежно від характеру діяльності та рівня ризику (с. 77-90; с. 171). Водночас логічним продовженням зазначеної концепції могло б стати більш детальне дослідження диференціації юридичної відповідальності за порушення законодавства у сфері фінансового моніторингу. Зокрема, потребує додаткового теоретичного осмислення співвідношення характеру порушеного обов'язку, ступеня вини суб'єкта, тяжкості створених ризиків, фактичних наслідків та виду заходу юридичної відповідальності. Такий підхід дозволив би повніше реалізувати сформульований самою авторкою принцип пропорційності державного впливу.

4. Позитивно оцінюючи висвітлення на с. 139-153 проблем протидії фінансуванню тероризму, обходу санкцій та фінансуванню діяльності, спрямованої проти національної безпеки України, вважаємо, що у роботі можна було б чіткіше провести правову диференціацію цих явищ. Незважаючи на можливу схожість фінансових моделей і механізмів їх виявлення, вони не є тотожними за юридичною природою та можуть породжувати різні кримінально-правові наслідки. Тому для практичного застосування запропонованих авторкою ризик-орієнтованих механізмів доцільним було б визначити, які індикатори є універсальними, а які мають специфічне значення саме для виявлення фінансування тероризму, обходу санкцій або інших посягань на національну безпеку.

Висловлені міркування переважно окреслюють напрями поглиблення наукової дискусії щодо окремих адміністративно-правових і кримінально-правових аспектів функціонування системи первинного фінансового моніторингу та можуть бути предметом подальших наукових досліджень здобувачки. Водночас вони не ставлять під сумнів обґрунтованість основних положень і висновків дисертації, належний рівень виконання поставленого наукового завдання, наукову новизну та практичне значення одержаних результатів.

ВИСНОВОК

Дисертаційна робота Трикози Тетяни Вікторівни на тему «Напрями вирішення проблеми неефективності первинного фінансового моніторингу в просторі національного законодавства» є завершеною кваліфікаційною науковою працею, виконаною здобувачкою самостійно та на належному науковому рівні. За змістом, структурою, науковою новизною, обґрунтованістю одержаних результатів і практичним значенням дисертація відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, та Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261.

Отримані результати мають значення для подальшого розвитку наукових підходів до правового регулювання первинного фінансового моніторингу, удосконалення діяльності суб'єктів первинного та державного фінансового моніторингу, розвитку ризик-орієнтованого нагляду, цифрової та міжвідомчої взаємодії, а також гармонізації законодавства України з європейськими стандартами AML/CFT. З урахуванням викладеного Трикоза Тетяна Вікторівна за результатами публічного захисту заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 «Право».

Рецензент:

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного
і кримінального права Дніпровського
національного університету імені Олеся
Гончара

Олена ЛАХОВА

Підпис к.ю.н., доцента Лахової О. В.

«ЗАСВІДЧУЮ»

Проректор з наукової роботи
Дніпровського національного університету
імені Олеся Гончара

« 10 » 08 2026 р.

Олег МАРЕНКОВ